

Sprawozdanie

komisyi gospodarstwa krajowego z przedłożenia Wydziału krajowego
o popieraniu kultury krajowej na polu budowli wodnych.

Wysoki Sejmie!

W przekazanem uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 7 marca r. b. sprawozdaniu o popieraniu kultury krajowej na polu budowli wodnych przedstawia Wydział krajowy w sposób wyczerpujący obraz swych czynności, podjętych koło wykonania już uchwalonych i przygotowania nowo projektowanych robót melioracyjnych, uzasadnia preliminowane na rok 1892 wydatki w rubr. XIII funduszu krajowego i występuje z wnioskami w sprawie ustawodawczego zapewnienia trzech nowych przedsiębiorstw melioracyjnych, tudzież względem poparcia drenowania gruntów na szerszą skalę i organizacyi służby kultury krajowej.

Sprawozdanie to Wydział krajowy traktuje w 9 odrębnych działach o następujących przedmiotach :

1) o wykonaniu uchwał sejmowych w sprawie systematycznej regulacyi rzek karpackich, regulacyi Bugu, Peltwi i górskich dopływów Łomnicy, wreszcie w sprawie dodatkowego zasiłku przyznanego w drodze osobnej nstawy na osuszenie bagien Rudnickich ;

2) o organizacyi trzech spółek wodnych, których ukonstytuowanie mimo wejścia w życie odnośnych nstaw krajowych opóźniło się ze względów formalnych ;

3) o postępie budowy przy 11 krajowych, powiatowych i spółkowych przedsiębiorstwach melioracyjnych ;

4) o trzech nowych przedsiębiorstwach melioracyjnych, co do których Wydział krajowy przedkłada trzy specjalne nstawy ;

5) o preliminowanych w rubryce XIII. wydatkach na lokalne regulacye rzek niespławnych, tudzież na popieranie kultury torfowisk ;

6) o wykonaniu poleceń Wysokiego Sejmu wydanych na skutek petycyj wniesionych w sprawach wodnych ;

7) o potrzebie poparcia przez kraj drenowania w szerszych rozmiarach ;

8) o czynnościach krajowego biura melioracyjnego, projekcie jego organizacyi i wykształceniu techników komasacyjnych ;

9) o obecnym stanie państwowego funduszu melioracyjnego i udziale naszego kraju w tym funduszu.

Ponieważ wszystkie uchwały Wysokiego Sejmu i petycje, o ile to zależało od Wydziału krajowego, wykonane zostały należycie, z wszelkim możliwym pospiechem i dla samych spraw jak najprzychylniej, a proponowane w preliminarzu na rok 1892 dotacje na regulację rzek niespławnych zostały należycie uzasadnione; zatem komisya gospodarstwa krajowego wstrzymuje się od szczegółowego omawiania tych przedmiotów, akceptując w zupełności wnioski Wydziału krajowego, a uważa tylko za wskazane przedstawić Wysokiemu Sejmowi swą opinię co do tych kwestyj, na które pragnie zwrócić szczególniejszą uwagę Wysokiego Sejmu, oraz których załatwienie połączone jest ze stałym, lub znaczniejszem chwilowem obciążeniem funduszu krajowego.

Do kwestyi tych komisya zalicza:

- I. sprawę regulacji rzek karpackich i udziału skarbu państwa w kosztach tej regulacji;
- II. postępowanie budowy i organizacją zarządów budowy przy krajowych, lub innych zbiorowych przedsiębiorstwach melioracyjnych;
- III. przedłożone przez Wydział krajowy trzy projekty ustaw, w myśl których roboty przy trzech nowych przedsiębiorstwach melioracyjnych mają być już w roku bieżącym rozpoczęte;
- IV. subwencyonowanie kultury torfowisk w kraju;
- V. sprawę wydatniejszego poparcia przez kraj drenowania gruntów;
- VI. sprawę organizacji służby kultury krajowej.

I. Regulacja rzek karpackich.

W sprawie regulacji rzek karpackich zainicyowanej uchwałami Wysokiego Sejmu z dnia 17. października 1884 po ówczesnej pamiętnej powodzi czerwcowej powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 15. listopada 1890 rezolucją wzywającą Rząd, ażeby przystąpił bezzwłocznie do wykonania systematycznej regulacji rzek karpackich i zgodnie z przedłożeniem swem, wniesionem w r. 1885 do Rady państwa, wyjednał w drodze konstytucyjnej 60% zasiłek państwowy na te regulacje. Celem poparcia tej rezolucyi wystosował Wydział krajowy do Rządu obszerny memoriał, w którym wykazał mniej przychylne traktowanie kraju na tem polu w porównaniu z prowincjami alpejskimi i niemożliwość wykonania regulacji rzek karpackich przy pomocy państwowego funduszu melioracyjnego, gdyż przy takim załatwieniu sprawy regulacja rzek karpackich dopiero po półtora wieku mogłaby być dokonana. Powołując się zaś na dwie Najwyższe mowy tronowe przy zamknięciu IX. i otwarciu X. sesji Rady państwa, Wydział krajowy zażądał równocześnie cofnięcia postanowienia Wysokiego Ministerstwa rolnictwa co do subwencyonowania regulacji rzek karpackich z funduszu melioracyjnego zasiłkami 30% względnie 50%, oraz wydania zasadniczej decyzji po myśli powołanej rezolucyi Wysokiego Sejmu, ażeby na regulację rzek karpackich w miarę uchwalanych przez Wysoki Sejm odnośnych projektów do ustaw przyznawanym był 60% zasiłek z c. k. skarbu państwa.

Ponieważ na tę rezolucję Wysokiego Sejmu Rząd dotychczas wcale nie odpowiedział, a obecne finansowe położenie kraju właśnie wymagałoby wydatniejszego poparcia z c. k. skarbu państwa na wykonanie takich robót, które mają na celu uchylenie klęsk elementarnych i usunięcie powodów zubożenia; pozwala sobie komisya gospodarstwa krajowego zaproponować Wysokiemu Sejmowi uchwalenie w sprawie regulacji rzek karpackich ponownej rezolucyi po myśli odezwy Wydziału krajowego z dnia 9. czerwca 1891 l. 49777.

Rezulucją tą będzie zarazem załatwiona kwestya subwencyonowania ze skarbu państwa uchwalonego w r. 1890 przez Wysoki Sejm zabudowania potoków górskich w dorzeczu Łomnicy, co do której to sprawy Wydział krajowy wyczekuje odpowiedniej wskazówki od Wysokiego Sejmu.

II. Postęp budowy przy robotach melioracyjnych.

W roku 1890 prowadzone były roboty przy 9 przedsiębiorstwach melioracyjnych, mianowicie: 5 krajowych (regulacyi Łęgu, Kisieliny, górnej sekiyi Gańlej Lipy, Trześniówki i Krzemienicy), 3 spółkowych (regulacyi Nowego Brnia z dopływami, regulacyi Wisłoka i Pielnicy, tudzież osuszenia bagien Rudnickich), wreszcie jednym przedsiębiorstwie powiatowym (obwałowaniu Wisły i Sanu w powiecie Tarnobrzeskim).

Roboty prowadzono wyłącznie we własnym zarządzie, wskutek czego uzyskano dość niski koszt przeciętny robót ziemnych od 15·39 centów przy regulacyi dopływów nowego Brnia, do 20·86 centów przy regulacyi Trześniówki za jeden metr sześcienny ruchu ziemi, t. j. wykop, odwóz na brzeg lub wały i wykopanie nasypu.

Przy trzech robotach krajowych osiągnięto w roku 1890 znaczne oszczędności (n. p. 10.976 zł. w. a. przy regulacyi Łęgu), przy dwóch zaś, mianowicie regulacyi Kisieliny i Trześniówki przekroczono kosztorys o kwotę 5.422 zł. 98 ct., względnie 3001 zł. 41 ct., podobnie jak i przy spółkowym przedsiębiorstwie regulacyi Nowego Brnia z dopływami. Przekroczenie kosztorysowe przy regulacyi Kisieliny i Nowego Brnia wyjaśnił już poprzednio Wydział krajowy niedostatecznością kosztorysów dawnych projektów rządowych, przekroczenie wyjątkowe przy regulacyi Trześniówki powstało wskutek zmiany trasy spowodowanej budową kolei, tudzież zarządzoną przez Wydział krajowy budową kilku szluz do nawodnienia, które to przekroczenie jednak przy regulacyi Trześniówki znajduje dostateczne pokrycie w znacznych oszczędnościach uzyskanych w poprzednich latach.

Postęp budowy przy robotach krajowych jest normalny i odpowiada programowi budowy, ustanowionemu w odnośnych ustawach, natomiast przy robotach prowadzonych przez spółki wodne budowa postępuje mniej rażno, wskutek czego nieproduktywne wydatki na zarząd przedstawiają zbyt wysoki procent kosztów ogólnych. Stosując się do uwag komisji gospodarstwa krajowego, wyrażonych w sprawozdaniu z r. 1890, powierzył Wydział krajowy w r. 1891 kierownictwo budowy przy obwałowaniu Sanu w powiecie Tarnobrzeskim i przy osuszeniu bagien Rudnickich technikom krajowym, co niewątpliwie wpłynie na wydatniejszy efekt robót i co też komisya z zadowoleniem przyjmuje do wiadomości.

O ile komisya dostrzedz mogła ze sprawozdania Wydziału krajowego, sprawdzanie rocznych rachunków budowy przez oddział rachunkowy często się opóźnia, jak to n. p. w r. 1890 miało miejsce przy regulacyi Nowego Brnia z dopływami, tudzież osuszeniu bagien Rudnickich. Odnośne rachunki robót melioracyjnych prowadzi i sprawdza jeden tylko urzędnik rachunkowy, który mimo swych zdolności i nadzwyczajnej pilności nie jest w stanie sprostać ogromowi zadania. Byłoby tedy wielce pożądanem, aby Wydział krajowy urządził w oddziale rachunkowym osobne biuro dla spraw melioracyjnych, podobnie jak to ma miejsce przy prowadzeniu i kontroli rachunków drogowych.

Z zadowoleniem zaznacza komisya, że w myśl §. 24. nowej instrukcyi dla Wydziału krajowego JE. ksiązę Marszałek wraz z Szefem departamentu I. zwiedził w r. 1891 część wykonywanych się robót melioracyjnych między Wisłoką a Sanem w powiatach Mieleckim, Tarnobrzeskim i Niżańskim, przyczem miał sposobność przekonać się o stanie robót i ocenieniu ich ważności i użyteczności przez ludność miejscową. W r. 1891 przeprowadził lustracyę tych robót także fachowy delegat Ministerstwa rolnictwa, którego szczegółowe sprawozdanie Wydział krajowy przedstawił Wysokiemu Sejmowi w dosłownem brzmieniu. Delegat ministeryalny ocenił w ogóle korzystnie roboty prowadzone przez krajowe biuro melioracyjne, zażądał jednak przeprowadzenia organizacyi tego biura, oraz wyeliminowania niefachowych delegatów z zarządów budowy.

Pierwszemu żądaniu zastępcy Ministerstwa uczynił Wydział krajowy zadość przez wniesienie do Wysokiego Sejmu projektu organizacyi biura melioracyjnego, natomiast oświadczył się wprost przeciw usunięciu żywiołu obywatelskiego z zarządów budowy, co też komisya gospodar-

stwa krajowego ze względu na dosadne umotywowanie w odezwie Wydziału krajowego z dnia 26. stycznia 1892 l. 2291 w zupełności aprobuje.

Przedstawiając Wysokiemu Sejmowi wynik postępu budowy przy obwałowaniu Wisły i Sanu w powiecie Tarnobrzesckim, wskazał Wydział krajowy także na powód zbyt częstego tworzenia się zatorów pod Tarnobrzegiem, mianowicie na zdziczały stan rzeki Wisły na odnośnej przestrzeni, która wedle traktatu zawartego między rządami c. k. austrowęgierskim i ces. rosyjskim z dnia 20. sierpnia 1864 Dz. u. p. Nr. 2. z r. 1872 miała być przez oba rządy w ciągu lat dwudziestu uregulowaną.

Wskutek odnośnej interpelacji kilku posłów wniesionej dnia 7. marca r. b. do p. komisarza rządowego w sprawie częstego tworzenia się zatorów pod Tarnobrzegiem podano do wiadomości Wysokiego Sejmu ze strony Rządu, że wedle punktu IV. uchwał komisji międzynarodowej dla regulacji Wisły z r. 1891 przedewszystkiem ma być zabudowaną trasa normalna na dolnej części Wisły między Tarnobrzegiem a Chwałowicami, a to z dwóch powodów: raz dla wykazania rzeczywistych korzyści wynikających z wykonania robót regulacyjnych, a powtórę z powodu naglącej potrzeby zapobieżenia w 32 kilometrowej przestrzeni tworzeniu się zatorów, które powodują przerwy wałów i wywołują wskutek tego poważowania godne katastrofy.

Wobec tej uchwały komisji międzynarodowej spodziewać się należy, że w najbliższej przyszłości przez wykończenie robót regulacyjnych na Wiśle poniżej Tarnobrzega powody tworzenia się zatorów będą usunięte. Ponieważ jednak, jak doświadczenie uczy, nietylko uchwały komisji, ale nawet traktaty w sprawie regulacji Wisły nie bywają dotrzymywane, gdyż traktat z r. 1864 był ratyfikowanym dopiero w r. 1871, a regulacja Wisły, która w ciągu lat 20, a więc do r. 1884 miała być wykonana, dzisiaj po upływie lat 28 daleką jest od wykończenia, komisya gospodarstwa krajowego uważa za wskazane zalecić Wysokiemu Sejmowi uchwalenie rezolucji do c. k. Rządu. mającej na celu jak najrychlejsze wykonanie powyższej uchwały komisji międzynarodowej, przedewszystkiem zaś usunięcia zapomocą przekopu serpentyny na Wiśle pod Tarnobrzegiem, która wedle sprawozdania Wydziału krajowego przyczynia się do tak częstego tworzenia się zatorów.

III. Nowe przedsiębiorstwa melioracyjne.

Według przedłożonych przez Wydział krajowy projektów do ustaw mają być w r. 1892 rozpoczęte roboty koło trzech nowych przedsiębiorstw melioracyjnych, mianowicie uzupełnienie obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami w powiatach Wielickim i Bocheńskim, zabudowania systematycznego potoków górskich w dorzeczu Skawy w powiecie Myślenickim i zabudowania kilku potoków w dorzeczu Stryja w powiecie Turczańskim. Ostatnie dwa przedsiębiorstwa mają być wykonane na podstawie projektów sporządzonych przez sekyę Przemysłą c. k. oddziału leśno-technicznego dla zabudowań potoków górskich, pierwsze zaś, t. j. obwałowanie prawego brzegu Wisły od Podgórza do Niepołomic, na podstawie projektu krajowego biura melioracyjnego, który reskryptem c. k. Ministerstwa z dnia 14. lutego 1892 l. 19217 (zakomunikowanym Wydziałowi krajowemu odezwą z dnia 3. marca 1892 l. 16290) został zatwierdzonym.

Ponieważ wszystkie trzy projekty przedłożone przez Wydział krajowy uważać należy po myśli uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 21. stycznia 1887 za dojrzałe tak pod względem technicznym jak i administracyjnym, a rentowność i potrzeba zamierzonych robót została należycie uzasadnioną, zatem komisya przedstawia takowe zgodnie z wnioskiem Wydziału krajowego Wysokiemu Sejmowi do uchwały z terminem rozpoczęcia robót w r. 1892 tem bardziej, że te roboty mają być wykonane w dwóch ubogich górskich powiatach, tudzież w ciężko dotkniętym

zeszłorocznym nieurodzajem powiecie Wielickim i w ten sposób przyczynią się znacznie do złagodzenia klęski przez dostarczenie zarobku. W szczególności pozwala sobie komisya zwrócić uwagę Wysokiego Sejmu na naglącą potrzebę uzupełnienia prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami, czego domagają się wystosowane do Wysokiego Sejmu trzy petycje, mianowicie: gmin i obszarów dworskich Bierzanów, Przewóz, Rybitwy, Płaszow i Prokocim (l. s. 359), tudzież dwie petycje komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego Krakowskiego (l. s. 397 i 398).

Pod względem finansowego poparcia wymienionych trzech przedsiębiorstw ze strony kraju, oraz ustanowienia czasu budowy, przedstawia komisya projekt ustawy o lokalnem zabudowaniu potoków górskich w dorzeczu Stryja bez zmiany według przedłożenia Wydziału krajowego. Natomiast w myśl proponowanej w części I. niniejszego sprawozdania rezolucyi do c. k. Rządu w sprawie 60% zasiłku państwa na regulację rzek karpaccich, tudzież uchwalonego w r. 1890 przez Wysoki Sejm analogicznego projektu ustawy o zabudowaniu potoków górskich w dorzeczu Łomnicy, przedkłada komisya Wysokiemu Sejmowi wniosek na przyznanie 40% zasiłku z funduszu krajowego na zabudowanie potoków górskich w dorzeczu Skawy tak, żeby skarb państwa pokrył 60% kosztów zgodnie z przedłożeniem rządowym z r. 1885, którem była objęta także systematyczna regulacja rzeki Skawy wraz z zabudowaniem potoków górskich. O ile zaś ten 60% zasiłek państwowy ma być wypłaconym bezpośrednio z c. k. skarbu państwa, lub też po części z funduszu melioracyjnego, pozostawia komisya bliższemu porozumieniu się Wydziału krajowego z Rządem.

Co do obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami zauważa komisya, że postanowienia finansowe przedłożonego przez Wydział krajowy projektu ustawy zupełnie są zgodne z państwową ustawą melioracyjną; ponieważ jednak przy tem przedsiębiorstwie przeważają roboty ziemne, przeto komisya zaleca rozszerzenie okresu budowy z lat pięciu na sześć, wskutek czego zmniejszy się tegoroczny zasiłek krajowy z 17.440 zł. na 14.533 zł.

W ten sposób udział kraju, państwa i stron interesowanych w kosztach powyższych trzech przedsiębiorstwach przedstawiać się będzie wedle wniosku komisyi gospodarstwa krajowego, jak następuje:

1. przy obwałowaniu prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami, którego koszta obliczono na 218.000 zł.:

a) udział kraju 40%	. . . . .	87.200 zł.
b) „ państwa 30%	. . . . .	65.400 „
c) „ konkurencyi 30%	. . . . .	65.400 „

2. przy zabudowaniu potoków górskich w dorzeczu Skawy w powiecie myślenickim, którego koszta wynoszą 103.938 zł.:

a) udział kraju 40%	. . . . .	41.575 zł. 20 ct.
b) „ państwa 60%	. . . . .	62.362 „ 80 „

3. przy zabudowaniu potoków górskich w dorzeczu Stryja w powiecie Turczańskim, którego koszta preliminowane są na 10.738 zł.:

a) udział kraju 50%	. . . . .	5.369 zł.
b) „ państwa 50%	. . . . .	5.369 „

Przy ostatnich 2 przedsiębiorstwach byłyby strony interesowane zupełnie uwolnione od konkurencyi, podobnie jak to ma miejsce w innych częściach państwa.

Obciążenie funduszu krajowego z tytułu subwencyj na te nowe trzy roboty wynosi ogółem 134.144 zł. w. a., a roczny datek kraju przedstawia się:

- 1) przy obwałowaniu Wisły w kwocie 14.533 zł.;
- 2) przy robotach górskich w dorzeczu Skawy w kwocie 8.315 zł.;
- 3) przy robotach górskich w dorzeczu Stryja w kwocie 2.685 zł.

Co do kodyfikacji projektów do ustaw nadmienia komisya, że proponowane przez Wydział krajowy postanowienia są zgodne z obowiązującymi już analogicznymi ustawami. Na życzenie jednak p. komisarza rządowego wprowadza komisya tę zmianę do ustawy o obwałowaniu Wisły, że czas budowy tudzież terminu płatności zasiłków publicznych i datków konkurencyjnych mają być oznaczone w drodze rozporządzenia wykonawczego, które ułoży Wydział krajowy wspólnie z Namiestnictwem i następnie przedłoży Ministerstwu rolnictwa do zatwierdzenia.

Zalecając Wysokiej Izbie przyjęcie przedłożonych przez Wydział krajowy projektów do ustaw, wedle których roboty koło trzech nowych melioracyj w kraju już w roku bieżącym mają być rozpoczęte, komisya gospodarstwa krajowego zwróciła swą uwagę na potrzebę ustanowienia ścisłego programu mających się w przyszłości przeprowadzić regulacyj i melioracyj, oraz oznaczenia porządku wykonania ze względu na ich nagłość i ważność, podobnie jak to miało miejsce przy uchwaleniu sieci dróg krajowych. Wprawdzie w sprawozdaniach Wydziału krajowego o akcyi pomocniczej z powodu katastrofy powodziowej w r. 1884, tudzież o popieraniu kultury krajowej na polu budowli wodnych z r. 1884 i 1886 zamieszczonym został ten program, który nawet uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 17. stycznia 1887 przyjętym został do wiadomości; komisya sądzi jednak, że akcyja Wydziału krajowego na tem polu będzie śmielszą i skuteczniejszą, oraz lepiej odpowie interesom i potrzebom całego kraju, jeżeli ten program i porządek robót przedstawiony przez Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi w formie uchwały i przez Wysoki Sejm przyjęty, stanowić będzie dyrektywę dla Wydziału krajowego, od której bez względu na wnoszone petycje, tudzież mniej lub więcej natężone żądania pewnych okolic Wydział krajowy w przyszłości nie będzie mógł odstąpić. Z tego powodu pozwala sobie komisya przedłożyć Wysokiej Izbie odnośną rezolucyą do Wydziału krajowego w swych końcowych wnioskach.

IV. Subwencyonowanie kultury torfowisk.

W sprawozdaniu swem o popieraniu kultury krajowej na polu budowli wodnych z r. 1890 zwróciła komisya gospodarstwa krajowego uwagę na potrzebę zastosowania i rozszerzenia w kraju kultury groblowej tych nieużytków torfiastych, które się nie nadają do eksploatacyi torfu, jako materiału opałowego, za to jednak tem łatwiej dadzą się zamienić na grunta orne lub łąki przy użyciu nawozów mineralnych. Z uznaniem więc podnosi komisya gospodarstwa krajowego, że Wydział krajowy w ciągu roku 1891 przeprowadził z Ministerstwem rolnictwa rokowania co do subwencyonowania doświadczeń z kulturą torfowisk w majątku hr. Hompescha w Rudniku, wyjednał na ten cel roczny zasiłek państwowy w kwocie 1.800 zł. i po zasięgnięciu opinii komisji krajowej dla spraw rolniczych, przyznał z funduszu krajowego zasiłek w kwocie 1000 zł.

Jak wielki pożytek tego rodzaju melioracya może przynieść dla kraju, gdzie w 42 powiatach znajduje się około 100,000 morgów nieużytków, lub też liwych łąk torfowych, okazuje się z przedłożonego przez Wydział krajowy sprawozdania e. k. nadradcy budownictwa p. Iszkowskiego z lustracyi osuszenia bagien Rudnickich. Gdy bowiem łąki torfiaste położone w perymetrze melioracyjnym rzeczonych bagien w swym stanie pierwotnym przynosiły zaledwie 5 zł. rocznego dochodu z morga, to po przeprowadzeniu kultury groblowej kosztem od 40 do 120 zł. dają zmeliorowane grunta od 70 do 80 zł. dochodu z morga. Potrąciwszy pięć zł. na amortyzacyą i oprocentowanie kapitału tudzież roczny wydatek 20 zł. na zakupno nawozów mineralnych (kainit i żużel Thomasa), otrzyma się podwyższenie rocznego dochodu z morga łąki od 40 do 50 zł. w. a.

Wedle sprawozdania Wydziału krajowego toczą się obecnie na wniosek komisji krajowej dla spraw rolniczych rokowania o urządzenie podobnych doświadczeń z kulturą torfowisk we wschodniej części kraju, gdzie zwłaszcza w dorzeczu Bugu i Styru znachodzą się torfowiska płytkie zdadne pod kulturę groblową. Dając zaś wyraz zapatrywaniu swemu co do potrzeby użyteczności tej melioracji w kraju, komisya gospodarstwa krajowego pozwala sobie przedstawić Wysokiemu Sejmowi wniosek na wstawienie w tym celu do budżetu krajowego dotacyi 1.000 zł., zgodnie z propozycją Wydziału krajowego, oraz na uchwalenie rezolucyi celem urządzenia podobnych stacyj doświadczalnych w innych punktach kraju.

V. Sprawa poparcia drenowania gruntów w szerszych rozmiarach.

Krajowa komisya dla spraw rolniczych powzięła na wniosek swego członka p. Aleksandra Gostkowskiego cały szereg uchwał mających na celu poparcie melioracyj lokalnych, w szczególności zaś drenowania i nawodnienia gruntów, i przedłożyła takowe Wydziałowi krajowemu do wyjednanania u Wysokiego Sejmu odpowiednich ulg dla właścicieli gruntów podejmujących na własny koszt tego rodzaju roboty.

Uchwały te komisji rolniczej domagają się, aby celem energiczniejszej i przyspieszonej akcji melioracyjnej:

1) ulgi przyznane uchwałą Sejmową z dnia 27-go września 1882 dla spółek wodnych, powiatów i gmin rozciągnięte były także na roboty podejmowane przez poszczególnych właścicieli gruntów, tj. ażeby pomoc techniczna krajowego biura melioracyjnego, przy zdjęciach, projektowaniu i wytyczeniu robót melioracyjnych dostarczana była bezpłatnie właścicielom, którzyby w ten sposób opłacali tylko dozorców melioracyjnych;

2) aby Wysoki Sejm wyznaczył 4 stypendya po 1.000 zł. rocznie przez lat 5 dla ukończonych słuchaczy inżynierji, celem wykształcenia ich w technice melioracyjnej;

3) aby Wydział krajowy urządził stopniowo 10 ekspozytur biura melioracyjnego w okolicach, gdzie grunta melioracji potrzebują;

4) aby fabryki rurek drenowych były subwencyonowane z krajowej i państwowej dotacyi melioracyjnej, ewentualnie zasilane pożyczkami z krajowego funduszu przemysłowego, tudzież otrzymywały pomoc techniczną ze strony kierownika krajowej stacyi ceramicznej;

5) aby Wydział krajowy urządził krajowe składy narzędzi drenarskich przy ekspozyturach biura melioracyjnego dla ułatwienia nabywania poprawnych narzędzi przez właścicieli i robotników

6) aby dla transportu rurek drenowych na kolejach galicyjskich udzielone były pod względem taryfy przewozowej jak najdalej idące ulgi;

7) aby celem zaznajomienia rolników z korzyściami melioracji zarządzoną została publikaacya doświadczeń zebranych dotychczas przez biuro melioracyjne, oraz osiągniętych przytem rezultatów.

Powyższe uchwały krajowej komisji rolniczej przedstawia Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi, akceptując takowe jako wnioski własne, z następnemi dwoma zmianami:

1) że bezpłatna pomoc techniczna biura melioracyjnego ma być udzielana tylko na żądanie gmin, gdzie chodzi o melioracyę gruntów bądź to wyłącznie włościańskich i gminnych bądź też włościańskich i gminnych łącznie z dworskimi;

2) iż w miejsce 4 stypendyów krajowych dla wykształcenia techników melioracyjnych proponuje Wydział krajowy wyznaczenie tylko 2 stypendyów krajowych przy równoczesnem postaraniu się u Rządu o dalsze dwa stypendya państwowe.

Z uwagi, że w kraju naszym prawie $\frac{1}{4}$ część gruntów ornych (około 1,600.000 morgów) wymaga drenowania, a również wielkie obszary lichej łąk przez odpowiednią melioracyę mogłyby w wysokim stopniu podnieść chów bydła, komisya gospodarstwa krajowego przyjęła jak

najsympatyczniej powyższe wnioski krajowej komisji rolniczej i Wydziału krajowego i zaleca je wraz z wnioskiem na utworzenie z początkiem r. 1893 ekspozytury biura melioracyjnego w Kolumy Wysokiemu Sejmowi do uchwały. Wnioski te zaś zdaniem komisji są tem więcej na czasie, że po wejściu w życie państwowej ustawy melioracyjnej tak Wysoki Sejm, jak i Wydział krajowy skierował czynność biura melioracyjnego, które pierwotnie dla melioracyj lokalnych zostało utworzonym, przeważnie ku robotom większym, chcąc w ten sposób zużytkować dla kraju państwowy fundusz melioracyjny, a natomiast melioracje podejmowane przez poszczególnych właścicieli gruntów do pewnego stopnia były przez kraj zaniedbane.

Przyjmując w zasadzie wnioski Wydziału krajowego, przysła komisja gospodarstwa krajowego, po przeprowadzeniu obszernej dyskusji do przekonania, że ograniczenie pomocy bezpłatnej biura melioracyjnego tylko do tych wypadków, gdzie o tę pomoc proszą gminy, przy znanej apatji włościan, uniemożliwiłoby prawie właścicielom większym korzystanie z ulg przyznanych, a jak z corocznych sprawozdań z czynności biura melioracyjnego okazuje się, właśnie mniej zamożni właściciele większych posiadłości z pomocy biura dotychczas prawie wcale nie korzystali. Z tego powodu komisja gospodarstwa krajowego pozwala sobie zaproponować Wysokiemu Sejmowi przyznanie ulg udzielonych już uchwałą Sejmową z d. 27. września 1882 spółkom wodnym, także poszczególnym właścicielom gruntów bez względu na okoliczność, czy żądanie wychodzi od gminy, czy też od obszaru dworskiego, a to według wniosku komisji krajowej dla spraw rolniczych.

Ażeby jednak przez powyższe ulgi nie wywołać zbyt licznych zgłoszeń, którymby biuro melioracyjne nie było w stanie poddać, a przytem nie narażać funduszu krajowego na pokrywanie kosztów takich projektów, któreby może wcale nie przyszły do wykonania, proponuje komisja gospodarstwa wydanie zarządzenia zastosowanego w swoim czasie przez Rząd francuski, ażeby ten właściciel, który do pewnego terminu, a w danym wypadku wedle zdania komisji do trzech lat nie rozpocznie robót na podstawie projektu na jego żądanie przez kraj dostarczonego, obowiązany był do zwrotu funduszowi krajowemu kosztów zdjęć i taksy za plany. Nadto uważa komisja za potrzebne wydanie postanowienia, ażeby biuro melioracyjne przeprowadzało zdjęcia, sporządzało projekty i wytyczało roboty na gruncie kosztem funduszu krajowego tylko dla tych melioracyj, które przez fachowego inżyniera kultury, ewentualnie zaś znawcę agronomicznego, uznane zostaną za rentowne.

Z temi dwoma zastrzeżeniami komisja przedkłada Wysokiemu Sejmowi do uchwały proponowane przez krajową komisję rolniczą ulgi dla poszczególnych właścicieli gruntów począwszy od roku 1893, wyrażając przekonanie, że ulgi te wywołają podobnie jak na Węgrzech przy użyciu tego samego środka przez Ministerstwo rolnictwa, większy postęp w robotach, oraz przyczynią się znakomicie do podniesienia produkcji rolniczej i wartości gruntów, a tem samem do podniesienia siły podatkowej kraju.

Co do wniosku Wydziału krajowego w sprawie wyznaczenia dwóch stypendyów krajowych i wyjednania dalszych dwóch stypendyów rządowych dla wykształcenia techników melioracyjnych, komisja przyjmuje takowy z tą zmianą, że stypendya te ze względu na finansowe położenie kraju mają być przyznane tylko na przeciąg lat trzech, zamiast proponowanych lat pięciu.

VI. Organizacja krajowej służby melioracyjnej.

W ósmym dziale przedłożenia melioracyjnego zdaje Wydział krajowy sprawę z czynności biura melioracyjnego od 1 go lipca 1890, po koniec czerwca 1891, oraz przedkłada wnioski co do organizacji krajowej służby melioracyjnej i przygotowania sił technicznych dla komasacji gruntów.

Co do sprawozdania z czynności biura melioracyjnego, które podobnie jak w latach poprzednich zajmuje się przeważnie projektowaniem i wykonaniem większych robót melioracyjnych na podstawie państwowej ustawy melioracyjnej, komisya nie ma nic do nadmienienia. Natomiast pozwala sobie komisya zwrócić uwagę Wesokiego Sejmu na przedłożony przez Wydział krajowy projekt organizacyi biura melioracyjnego, który z jednej strony może się przyczynić znacznie do rozwoju i dokładnego wykonania robót melioracyjnych w kraju, z drugiej zaś strony pociąga za sobą stałe obciążenie funduszu krajowego. Obecny personal krajowego biura melioracyjnego składa się według sprawozdania Wydziału krajowego z 7-miu inżynierów, 15-tu inżynierów-asystentów i 3 dyetaryuszy — razem z 25-ciu techników, która to liczba jednak okazuje się niedostateczną tak dla uczynienia zadość zgłoszeniom stron prywatnych, jako też dla projektowania i wykonywania ustawowych robót melioracyjnych

Gdy mimo rozpisanych konkursów Wydział krajowy natrafił na trudności w pozyskaniu ukwalifikowanych techników, którzy przekładają służbę rządową lub kolejową, przyszedł do przekonania, że powodem tych trudności obok natężającej i wyczerpującej siły fizyczne pracy zwłaszcza w okolicach bagnistych, jest brak organizacyi biura oraz lepiej wyposażonych posad, któreby otwierały świeżo wstępującym technikom widoki awansu.

Cheąc temu brakowi zaradzić, proponuje Wydział krajowy organizacją biura melioracyjnego przy równoczesnej stabilizacyi jego funkcyjonaryuszów, a zarazem odpowiednie powiększenie personalu, któreby zaopatrzyło ekspozytury w potrzebne siły techniczne, oraz w obec podwyższenia państwowego funduszu melioracyjnego, zapewniło krajowi odpowiedni udział w tym funduszu.

Wedle projektowanego etatu płac i osób miałyby się zorganizowane biuro melioracyjne składać:

z 1 technika (naczelnika biura) do prowadzenia referatu, nadzoru prac i dawania wskazówek przy projektach;

z 3 techników (starszych inżynierów), z których jeden byłby przeznaczonym do inspekcji i kolaudacyi robót, tudzież sprawdzania projektów, kosztorysów i rocznych sprawozdań z budowy, — dwóch zaś zajmowałoby się zdjęciami i projektowaniem większych robót regulacyjnych i melioracyjnych, korzystających z państwowego funduszu melioracyjnego;

z 6 techników (inżynierów I klasy), z których pięciu kierowałoby ekspozyturami w Krakowie, Tarnowie, Sanoku, Lwowie i Kołomyi, jeden zaś byłby przeznaczonym do projektowania i wykonywania drobnych melioracyj zbiorowych, korzystających z państwowego funduszu melioracyjnego i krajowej dotacyi melioracyjnej;

z 14 kierowników budowy przy ustawowych przedsiębiorstwach melioracyjnych (inżynierów II klasy i inżynierów adjunktów), których liczba zastosowaną jest ściśle do obecnej wysokości państwowego funduszu melioracyjnego (750.000 złr. a. w. rocznie), a którzy mieliby prowadzić budowę nietylko przy krajowych przedsiębiorstwach, lecz także przy powiatowych i spółkowych;

z 4 techników do pomocy 2 starszym inżynierom przy zdjęciach i projektowaniu ustawowych przedsiębiorstw melioracyjnych;

z 1 technika do pomocy inżynierowi I klasy przy projektowaniu i wykonywaniu drobnych robót melioracyjnych korzystających z państwowej i krajowej dotacyi melioracyjnej;

z 6 techników do pomocy kierownikom ekspozytur przy melioracyach lokalnych (po 2 we Lwowie i Krakowie, a po 1 w Tarnowie i Sanoku; wreszcie

z 1 technika w biurze centralnem do sprawdzania nadsyłanych co miesiąc przez kierowników budowy rachunków budowlanych, tudzież kosztorysów, raportów budowy i aktów kolaudacyjnych lokalnych regulacyj rzek niespławnych prowadzonych przez c. k. Namiestnictwo; razem z 36 techników.

Proponowane przez Wydział krajowy pobory w poszczególnych rangach przedstawiają się następująco:

1) naczelnik biura z płacą roczną 2.400 zł. a. w. dodatkiem aktywalnym 400 zł. i dodatkiem pięcioletnim 240 zł. a. w.

2) 3 starszych inżynierów z płacą 2000 zł, a. w., dodatkiem aktywalnym 360 zł. a. w. i dodatkiem pięcioletnim 200 zł. a. w.

3) 6 inżynierów I klasy z płacą 1.500 zł. a. w. dodatkiem aktywalnym 300 zł. i dodatkiem pięcioletnim 150 zł. a. w.;

4) 8 inżynierów II klasy z płacą 1.200 zł. a. w. dodatkiem aktywalnym 300 zł. a. w. i dodatkiem pięcioletnim 120 zł. w. a.

5) 8 inżynierów adjunktów z płacą 1000 zł, dodatkiem aktywalnym 200 zł. i dodatkiem pięcioletnim 100 zł.;

6) 6 inżynierów asystentów z płacą 800 zł. a. w. dodatkiem aktywalnym 200 zł. i dodatkiem pięcioletnim 80 zł.;

7) 4 praktykantów z adjutem rocznym 600 zł.

Dodatki aktywne inżynierów w kwocie 300 zł, tudzież inżynierów, adjunktów i asystentów w kwocie 200 zł. mają być przyznawane tylko we Lwowie i Krakowie. redukują się zaś w miejscowościach z ludnością ponad 10.000 mieszkańców do kwoty 250 zł. względnie 170 zł. w innych zaś miejscowościach kraju do kwoty 200 względnie 140 zł. a. w.

Dodatki pięcioletnie miałyby być wymierzane z reguły w liczbie 3, z wyjątkiem funkcyjnaryuszów 2 najniższych rang (inżynierów-adjunktów i asystentów), którym miałyby być przyznane tylko dwa dodatki pięcioletnie, by w ten sposób pobory ich, t. j. płace z kwinkwenniami nie przekraczały płac funkcyjnaryuszów wyższych.

Roczne koszty utrzymania biura melioracyjnego, zorganizowanego według powyższego etatu (t. j. 36 techników) wynosiłyby po strąceniu $\frac{2}{3}$ części poborów 14 kierowników budowy, które to pobory pokrywać mają fundusze regulacyjne, 37.750 zł.

Utrzymanie dotychczasowego personelu biura melioracyjnego (25 techników) wynosi po strąceniu płac kierowników budowy wedle preliminarza na rok 1892 — 27.676 zł. w. a., podwyższenie zatem dotacji na utrzymanie biura melioracyjnego w ramach projektowanego etatu wynosiłoby rocznie 10.074 zł. w. a.

Ze względu na stan finansów kraju, tudzież niemożliwość pozyskania 11 ukwalifikowanych techników, o których biuro melioracyjne ma być powiększone, proponuje Wydział krajowy stopniowe tylko pomnożenie sił i polepszenie płac w miarę uchwalanych na ten cel przez Wysoki Sejm corocznie kredytów, na rok zaś bieżący domaga się na częściowe przeprowadzenie organizacyi biura kredytu 2.123 zł. w. a., który ma posłużyć do polepszenia płac 9 funkcyjnaryuszów biura.

Ponieważ każda z proponowanych przez Wydział krajowy w etacie posad została szczegółowo umotywowaną, zatem komisya gospodarstwa krajowego zgadza się z powiększeniem personelu biura melioracyjnego i zaleca takowe Wysokiemu Sejmowi do przyjęcia.

Również podziela komisya zapatrywanie Wydziału krajowego co do potrzeby przeprowadzenia ścisłej organizacyi i stabilizacyi funkcyjnaryuszów, objętych etatem z powodów przez Wydział krajowy przytoczonych, tem bardziej, że komisya nie uważa za odpowiednie, aby prowizoryczni, niezaprzyjęzeni funkcyjnaryusze prowadzili budowę we własnym zarządzie i wielkimi sumami dysponowali, z drugiej strony zaś nawet Ministerstwo rolnictwa ścisłej organizacyi biura melioracyjnego zażądało i od przeprowadzenia tej organizacyi chciało uczynić zależnem dalsze udzielanie zasiłków z państwowego funduszu melioracyjnego.

Proponowany przez Wydział krajowy etat biura melioracyjnego w porównaniu z przedłożonym etatem technicznego oddziału drogowego przedstawia się weale skromnie. Podczas gdy bowiem etat drogowy obejmuje według projektu Wydziału krajowego 18 lepiej dotowanych posad z płacami powyżej 1.500 zł. w obec 20 skromniej dotowanych posad stałych, to liczba tych

lepiej płatnych posad w biurze melioracyjnem wynosi 10 w obec 26 niżej płatnych funkcyjnarjuszów.

Przytem zwróciła jednak komisya gospodarstwa krajowego uwagę swą na znaczną różnicę w poborach szefów obu biur technicznych krajowych, tj. drogowego i melioracyjnego, która to różnica nie została przez Wydział krajowy weale wyjaśnioną ani uzasadnioną. Po przeprowadzeniu wyczerpującej dyskusyi i w porozumieniu z komisją drogową proponuje tedy komisya gospodarstwa krajowego zrównanie poborów szefa biura melioracyjnego z poborami rady conceptowego Wydziału krajowego, podobnie jak to ma miejsce w służbie technicznej Namiestnictwa.

Wymiar niższych poborów szefa biura melioracyjnego od poborów szefa biura drogowego nie nważa komisya jeszcze z tego względu za usprawiedliwiony, że Wydział krajowy stawia względem techników biura melioracyjnego wyższe wymagania, szef zaś biura melioracyjnego wedle sprawozdania Wydziału krajowego oprócz ogólnego kierownictwa technicznego, prowadzić ma referat spraw wodnych, podczas gdy oddział techniczny drogowy ma być tylko organem pomocniczym administracyjnego biura drogowego.

Nadto nie należy tu pominąć tej okoliczności, że podobne upośledzenie biura melioracyjnego wobec technicznego oddziału drogowego nie wpłynęłoby zachęcająco na techników biura melioracyjnego, po których działalności oczekuje słusznie kraj podniesienia produkcji rolniczej.

Co do proponowanego w roku 1892 polepszenia płac 9-ciu funkcyjnarjuszów biura melioracyjnego, które wymagać będzie kredytu 2.123 zł. komisya gospodarstwa krajowego po zasięgnięciu bliższych informacyj co do lat służby, kwalifikacyi i zachowania się w służbie tych funkcyjnarjuszów aprobejuje to żądanie Wydziału krajowego i zaleca Wysokiemu Sejmowi uchwalenie odnośnego kredytu. W czasie dyskusyi nad tym przedmiotem jednak postanowionym został na życzenie posłów ziemi Sanoekiej wniosek na zrównanie płacy kierownika ekspozytury biura melioracyjnego w Sanoku z poborami takichże kierowników ekspozytur w Tarnowie i Lwowie, co wymagać będzie podniesienia dotacyi na rok 1892 o kwotę 188 zł.

Z uwagi na nieznaczny stosunkowo wydatek, z drugiej zaś strony na użyteczną pracę wymienionego funkcyjnarjusza, który wstąpił do służby krajownj wcześniej, niż proponowani do awansu dwaj technicy w Tarnowie i Lwowie, komisya zaakceptowała powyższy wniosek i uprasza Wysoki Sejm o uchwalenie kredytu na rok 1892 na cel powyższy w kwocie 2.311 zł.

Przedkładając Wysokiemu Sejmowi projekt organizacyi biura melioracyjnego, która pociągnie za sobą po kilku latach zwiększenie wydatków o 10.554 zł. rocznie, komisya gospodarstwa krajowego zwrócić musi uwagę na konieczność wyjeduardania większego zasiłku na utrzymanie tego biura z c. k. skarbu państwa, który w daleko wyższym stopniu oduosi korzyści z podniesienia wartości gruntów osiągniętej przez melioracyę w formie podatku gruntowego, aniżeli skarb krajowy.

Dotychczasowa subwencya państwowa w kwocie 1.000 zł. przyznana była przez Ministerstwo rolnictwa w czasie, kiedy utrzymanie całego biura melioracyjnego obciążało fundusz krajowy wydatkiem około 5.000 zł. rocznie. Słusznem tedy będzie żądanie podniesienia tej subwencyi z 1.000 na 5.000 zł. rocznie, skoro fundusz krajowy w r. 1892 ponosić ma na ten cel wydatek 29.987 zł., który z czasem dosięgnie kwoty 38.230 zł., i z tego powodu pozwala sobie komisya przedłożyć Wysokiemu Sejmowi wniosek na uchwalenie odnośnej rezolucyi do Rządu.

Co do proponowanych przez Wydział krajowy dwóch stypendyów na wykształcenie techników komasacyjnych po 500 zł. a. w. na przeciąg lat trzech, komisya gospodarstwa krajowego w uwzględnieniu motywów naprowadzonych przez Wydział krajowy, tudzież żądania JE. p. Ministra rolnictwa, aprobejuje ten wniosek w zupełności i uprasza Wysoki sejm o wstawienie do budżetu na częściowe pokrycie tych stypendyów w roku bieżącym kwoty 300 zł. a. w.

Na podstawie powyższego wywodu komisya gospodarstwa krajowego ma zaszczyt przedstawić Wysokiemu sejmowi następujące wnioski :

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 19. lutego 1892 l. 54.589 o popieraniu kultury krajowej na polu budowli wodnych.

II. Sejm wzywa ponownie c. k. Rząd, ażeby w myśl przedłożenia wniesionego w r. 1885 do Rady państwa w sprawie regulacyi rzek galicyjskich, wyjednał w drodze konstytucyjnej 60%-owy zasiłek państwowy na regulacyą systematyczną rzek karpaccich i w miarę uchwalanych przez Sejm projektów do ustaw wstawiał ten zasiłek do preliminarzy państwowych.

III Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby w myśl punktu IV-go uchwał komisji międzynarodowej dla regulacyi Wisły z r. 1891. jak najrychlej przeprowadził regulacyę tej rzeki między Tarnobrzegiem a Chwałowicami celem uchylenia zatorów.

IV. Sejm przyznaje na regulacyę rzek niespławnych w myśl uchwały swej z dnia 6-go października 1882 w Rub. XIII. poz. 163 na rok 1892 następujące zasiłki:

a)	na regulacyę rzeki Soły w powiecie Żywieckim (I. rata)	2.000 zł.
b)	" " " Raby między Dobczycami i Winiarami	3.000 "
c)	" " " Raby pod Winiarami, Stadnikami i Gdowem (II rata)	935 "
d)	" " " Dunajca między Gólkowicami a Nowym Sączem (V rata)	2.000 "
e)	" " " Dunajca między Nowym Sączem a Marcinkowicami (III rata)	2.530 "
f)	" " " Dunajca między Nowym Sączem a Marcinkowicami (zasiłek dla gminy Chełmiec na pokrycie datku konkurencyjnego)	861 "
g)	" " " Dunajca pod Dąbrową, Marcinkowicami i Kurowem (II rata)	3.755 "
h)	" " " Dunajca pod Tęgoborzem	953 "
i)	" " " " " Lipiem	1.546 "
k)	" " " " " między Czechowem a Biskupicami (III. rata)	1.000 "
l)	" " " " " Melsztynem a Wróblowicami (IV rata)	1.000 "
m)	" " " " " pod Wróblowicami	993 "
n)	" " " " " Olszynami	1.025 "
o)	" " " " " Sukmaniem	1.097 "
p)	" " " " " Wielką wsią	1.220 "
q)	" " " " " Dąbrówką szczepanowską (II rata)	2.221 "
r)	" " " " " Bloniem i Zgłobicami (II rata)	2.500 "
s)	" " " " " Popradu pod Cyganowicami	544 "
t)	" " " " " Biegonicami i Starym Sączem	337 "
u)	" " " " " Wisłoki pod Skurową i Przechycą	3.000 "
v)	" " " " " Pustynią, Żyrakowem i Straszęcinem	914 "
w)	" " " " " Cieszyną, Wiśniową, Jazową i Kobylem	2.000 "
x)	" " " " " Sanu pod Krzemienną i Jabłonią	1.000 "
y)	" " " " " Bartkówką i Bachorzem	2.000 "
z)	" " " " " Bachowem	3.405 "
aa)	" " " " " Stryja pod Kawczyńskatem i Pokrowcami	2.000 "
bb)	" " " " " Świcy pod Dubrawką i Mielniczem	2.333 "
cc)	" " " " " Łomnicy pod Perechińskiem (II rata)	1.000 "
dd)	" " " " " " Chocinem i Podmichalem (II rata)	1.500 "
ee)	" " " " " Bystrzycy Nadworniańskiej pod Nazawizowem (II rata)	198 "
ff)	" " " " " pod Uhornikami i Podłużem	1.681 "
gg)	premiowanie zasadzania wikliną odsypisk na rzekach podkarpackich	2.000 "
hh)	do rozporządzalności Wydziału krajowego	5.000 "

Ogółem . . . 57.548 zł.

V. Sejm przyznaje na doświadczenia z kulturą torfowisk w Rudniku subwencyę roczną w kwocie 1.000 zł., jak długo rząd te doświadczenia subwencyonować będzie z c. k. skarbu państwa. i poleca Wydziałowi krajowemu przeprowadzić w roku 1892 rokowania z Ministerstwem rolnictwa co do urządzenia takich doświadczeń w drugim punkcie kraju.

VI. Sejm uznaje potrzebę energicznej i przyspieszonej akcji w sprawie melioracyj rolnych a w szczególności drenowania i nawodniania gruntów, oraz poleca Wydziałowi krajowemu ażeby:

a) rozciągnął ulgi przyznane uchwałą sejmową z dnia 27. września 1882 w sprawie projektowania i wykonania zbiorowych melioracyj gruntowych także na melioracye podejmowane przez poszczególnych właścicieli gruntów;

b) urządził stopniowo 10 ekspozytur biura melioracyjnego w okolicach, gdzie grunta melioracyi potrzebują, przedewszystkiem zaś otworzył z początkiem roku 1893 ekspozyturę tego biura w Kołomyi, tudzież dwom technikom biura centralnego porучzył wyłącznie projektowanie i wykonywanie melioracyj lokalnych we wschodniej części kraju;

c) subwencyonował fabryki rurek drenowych z krajowej dotacyi melioracyjnej i udzielał im pomocy technicznej, zasilal je pożyczkami z krajowego funduszu przemysłowego, oraz wyjednal subwencyonowanie tych fabryk z państwowej dotacyi melioracyjnej;

d) urządził krajowe składy narzędzi drenarskich przy ekspozyturach biura melioracyjnego;

e) poczynił stosowne kroki, aby dla transportu rurek drenowych na kolejach galicyjskich udzielono pod względem taryfy przewozowej jak najdalej idących ulg;

f) zarządził publikacyę doświadczeń zebranych przez biuro melioracyjne w czasie trzynastoletniej działalności tego biura, oraz osiągniętych przy tem rezultatów.

Przyznane pod a) ulgi wejdą w życie z dniem 1. stycznia 1893. W tym celu winien Wydział krajowy przedłożyć na najbliższej sesyi Sejmowi do zatwierdzenia osobną instrukcyę, która w myśl powyższego sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego określić ma warunki, pod jakimi bezpłatna pomoc techniczna poszczególnym właścicielom gruntów do projektowania i wykonania melioracyj ma być udzieloną.

VII. Sejm wyznacza dwa stypendya po 1.000 zł. rocznie na przeciąg lat trzech dla ukończonych słuchaczów inżynieryi celem wykształcenia ich w technice melioracyjnej i przyzwala na ten cel kredyt na rok 1892 w kwocie 600 zł.

VIII. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przyznał z c. k. skarbu państwa dwa stypendya po 1.000 zł. rocznie na przeciąg lat trzech dla ukończonych słuchaczów inżynieryi, celem wykształcenia ich w technice melioracyjnej.

IX. Sejm wyznacza dwa stypendya po 500 zł. rocznie, na przeciąg lat trzech dla ukończonych uczniów szkół średnich, celem wykształcenia ich na techników komasacyjnych i przyzwala na ten cel kredyt na rok 1892 w kwocie 300 zł.

Allegat 1.

X. Sejm uchwała załączony % etat osób i płac krajowego biura melioracyjnego, na częściowe zaś przeprowadzenie organizacyi tego biura w myśl przedstawionego przez Wydział krajowy sprawozdania przyzwala na rok 1892 kredyt w kwocie 2.311 zł.

XI. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przyznany na utrzymanie krajowego biura melioracyjnego zasiłek roczny w kwocie 1.000 zł. podwyższył do 5.000 zł.

Al. 2, 3 i 4.

XII. Sejm uchwała załączone % projekty ustaw:

- a) o uzupełnieniu obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami;
- b) o zabudowaniu potoków górskich w dorzeczu Skawy;
- c) o zabudowaniu potoków górskich w dorzeczu Stryja w powiecie Turczańskim.

XIII. Sejm przyznaje na rok 1892 tytułem pierwszych rat zasiłków krajowych:

a) na uzupełnienie obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami dotacyą w kwocie . . . . . 14.533 zł.

b) na zabudowanie potoków górskich w dorzeczu Skawy dotacyą w kwocie . . . . . 8.315 „

c) na zabudowanie potoków górskich w dorzeczu Stryja w powiecie Turczańskim
dotacją w kwocie . . . . . 2.685 zł.

XIV. Sejm upoważnia Wydział krajowy do wydatkowania kwot preliminowanych w rubryce XIII. na rok 1892 aż do końca marca 1894 roku, a to według zasad przyjętych przy podobnych rubrykach budżetu państwowego.

XV. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby na najbliższej sesji przedłożył sprawozdanie z rezultatów osiągniętych przy wykonanych dotychczas robotach melioracyjnych, oraz program mających się w przyszłości przeprowadzić w całym kraju regulacyj i melioracyj z podaniem porządku ich wykonania ze względu na nagłość i ważność.

Uchwałami pod XII. a) i XIII. a) załatwione zostają petycje L. s.: 359 gmin i obszarów dworskich: Bierzanów, Przewóz, Rybitwy, Płaszów i Prokocim powiatu Wielickiego, tudzież L. s.: 397 i 398 komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego Krakowskiego o przyspieszenie obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami, celem dostarczenia zarobku ludności dotkniętej klęską nieurodzaju.

Lwów dnia 28 marca 1892.

Przewodniczący :

Sapieha w. r.

Sprawozdawca :

J. Tarnowski w. r.

Et a t

osób i płac krajowego biura melioracyjnego.

§. 1. Etat krajowego biura melioracyjnego składać się będzie :

- z dyrektora biura,
- z 3 starszych inżynierów,
- z 6 inżynierów I. klasy,
- z 8 inżynierów II. klasy,
- z 8 inżynierów-adjunktów,
- z 6 inżynierów-asystentów,
- z 4 adjutowanych elewów technicznych.

§. 2. W miejsce dotychczasowych płac i dodatków pobierać będą rocznie :

1 dyrektor biura :

- a) stałej płacy 2.800 zł.
- b) dodatku aktywalnego 480 zł.
- c) dodatku pięcioletniego 400 zł.

2 starszy inżynier :

- a) stałej płacy po 2.000 zł.
- b) dodatku aktywalnego 360 zł.
- c) dodatku pięcioletniego po 200 zł.

3. inżynier I. klasy :

- a) stałej płacy po 1.500 zł.
- b) dodatku aktywalnego we Lwowie i Krakowie po 300 zł.
w miejscowościach z ludnością ponad 10.000 mieszkańców po 250 zł.
w innych miejscowościach kraju po 200 zł.
- c) dodatku pięcioletniego po 150 zł.

4. inżynier II. klasy :

- a) stałej płacy po 1.200 zł.
- b) dodatku aktywalnego, jak pod 3 b) po 300, 250 względnie 200 zł.
- c) dodatku pięcioletniego po 120 zł.

5. inżynier-adjunkt :

- a) stałej płacy po 1.000 zł.
- b) dodatku aktywalnego we Lwowie i Krakowie po 200 zł.
w miejscowościach z ludnością ponad 10.000 mieszkańców po 170 zł.
w innych miejscowościach kraju po 140 zł.
- c) dodatku pięcioletniego po 100 zł.

6. inżynier-asystent:

a) stałej płacy po 800 zł.

b) dodatku aktywalnego jak pod 5 b) po 200, 170. względnie 140 zł.

c) dodatku pięcioletniego po 80 zł.

7. elew techniczny:

adjutum po 600 zł.

§. 3. Dodatek pięcioletni nadawanym będzie urzędnikom biura melioracyjnego przez Wydział krajowy w myśl postanowienia §. 4. uchwały sejmowej z dnia 3. stycznia 1874, dotyczącej się etatu płac urzędników i sług Wydziału krajowego, z tem jednakże ograniczeniem, że inżynierom-adjunktom i inżynierom-asystentom dodatek ten może być udzielonym tylko dwa razy t. j. za 10 lat nieprzerwanej służby.

Dalsze postanowienia §. 4. tudzież postanowienia §§. 5. i 6. uchwały sejmowej z d. 3. stycznia 1874 odnoszące się do dodatku pięcioletniego, aktywalnego i osobistego, mają być zastosowane także do urzędników biura melioracyjnego.

§. 4. Wymienieni w §. 2. funkcyonaryusze biura melioracyjnego z wyjątkiem elewów technicznych są stałymi urzędnikami krajowymi, z wszystkimi prawami, przysługującymi im z mocy ustawy służby krajowej i statutu emerytalnego.

Posada elewa nie nadaje prawa do emerytury; spędzone wszakże na tej posadzie lata nieprzerwanej służby policzone być mają przy wymiarze emerytury, jeżeli elew otrzyma posadę stałego urzędnika krajowego.

§. 5. Postanowienie ustępu 1. §. 18. statutu emerytalnego ma być zastosowaniem do wdowy po dyrektorze, postanowienie zaś ustępu 2. §. 18. tego etatu do wdów po starszych inżynierach biura melioracyjnego.

§. 6. Od kandydatów na posady wyszczególnione w §. 1. niniejszego statutu ma być wymaganiem oprócz ogólnych warunków zawartych w ustanowie służby krajowej ukończenie wydziału inżynieryi w jednej ze szkół politechnicznych tutejszopaństwowych lub równorzędnych zagranicznych, oraz dowód złożenia z dobrym postępem drugiego egzaminu państwowego z inżynieryi, jeżeli kandydaci ukończyli studia techniczne po wejściu w życie wprowadzającego egzamina państwowe rozporządzenia Ministerstwa wyznań i oświaty w porozumieniu z Ministerstwem spraw wewnętrznych i handlu z dnia 12. lipca 1878 Dz. u. p. Nr. 94.

§. 7. Urzędnicy biura melioracyjnego składają przysięgę w sposób podany w §. 13. ustawy służby krajowej i podług rot przysięgi zamieszczonej w tejże ustanowie pod lit. A.

§. 8. Co do dyet i kosztów podróży w sprawach urzędowych obowiązywać będą urzędników biura melioracyjnego przepisy uchwalone przez Sejm na posiedzeniu z dnia 15. października 1881. Bliższe postanowienia co do kosztów utrzymania i kosztów podróży, w sprawie wykonywania melioracji lokalnych, podejmowanych przez poszczególnych właścicieli gruntów, określi osobna instrukcja, którą ułoży Wydział krajowy i poda do wiadomości Sejmu.

§. 9. Zawarte w §. 51. ustawy służby krajowej postanowienie, według którego w razie przewinienia urzędnika właściwe śledztwo dyscyplinarne przeprowadza delegowana przez Marszałka krajowego komisya, złożona z dwóch Członków Wydziału krajowego i sekretarza, stosuje się tylko do naczelnika i trzech starszych inżynierów biura melioracyjnego.

Śledztwo zaś dyscyplinarne, wytoczone innym funkcyonaryuszom tego biura, przeprowadza urzędnik wyznaczony lub też osobna komisya delegowana przez Wydział krajowy a Szef departamentu, do którego biuro melioracyjne jest przydzielone, przedstawiać będzie wynik Radzie Wydziału krajowego dla wydania wyroku.

Projekt

Ustawa z dnia . . . . . o uzupełnieniu obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami.

Ze zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

§. 1.

Uzupełnienie obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami wraz z regulacją potoków Srawy, Drwiny, Zabawy i Podłężówki ma być wykonane począwszy od roku 1892, jako przedsiębiorstwo krajowe.

§. 2.

Za podstawę techniczną tej melioracyi służyć ma projekt Wydziału krajowego z r. 1891, preliminujący koszta robót na 218.000 zł.

Wydział krajowy zostaje jednak upoważnionym do pozycynienia zmian w tym projekcie w porozumieniu z administracją państwa w granicach powyższej sumy kosztorysowej.

§. 3.

Koszta budowy włącznie z wydatkami na utrzymanie w czasie budowy i kosztami zarządu pokryte będą z mającego się w tym celu utworzyć funduszu budowy.

Do pokrycia tych kosztów mają się przyczynić:

a) fundusz krajowy bezzwrotnym zasiłkiem w wysokości czterdziestu procent preliminowanych kosztów;

b) państwowy fundusz melioracyjny w myśl §. 6. ustępu 1. i §. 4. ustępu 1. ustawy z dnia 30. czerwca 1884 Dz. u. p. Nr. 116 bezzwrotnym zasiłkiem w wysokości trzydziestu procent kosztów z zastrzeżeniem konstytucyjnego zezwolenia;

c) wreszcie właściciele gruntów i zakładów, które położone są w okręgu konkurencyjnym, przez władze administracyjne oznaczyć się mającym, resztą preliminowanych kosztów budowy a to w myśl § 66. krajowej ustawy wodnej z dnia 14. marca 1875 (Dz. u. i rozp. kraj. Nr. 38) według stosunku korzyści, których oczekiwać należy, lub w miarę wielkości niebezpieczeństwa, które ma być usunięte, albo też, o ile rozkład kosztów na tej podstawie nie da się oznaczyć, według wartości tych gruntów i zakładów.

§. 4.

Dla rozłożenia i ściągnięcia datków prywatnych stron interesowanych w §. 3. pod c) wymienionych zawiązaną będzie przez Administrację państwa w porozumieniu z Wydziałem krajowym spółka wodna.

Bliższe szczegóły co do wyboru i liczby członków Wydziału tej spółki określi statut przez władzę polityczną wydać się mający.

§. 5.

Zasiłki krajowe i państwowe, mają być uiszczone w czasie budowy w miarę rzeczywistej potrzeby dla wykonania robót programem objętych.

§. 6.

Dla utrzymania wykonanych robót ma być utworzonym oddzielny fundusz.

Fundusz ten składać się będzie:

1. z kwoty osiągniętej ze sprzedaży gruntów, uzyskanych przy regulacji wymienionych w §. 1. potoków, jako kapitału zakładowego;

2. z odsetek tej kwoty, jakie narosną w czasie budowy;

3. z dochodów uzyskanych z wydzierżawienia wałów ochronnych.

Dalsze postanowienia co do rozkładu reszty kosztów utrzymania na kraj i strony interesowane, — ewentualnie utworzenia w tym celu jednej lub więcej spółek wodnych i innych zarządzeń potrzebnych dla konserwacji wykonanych budowli, wydane zostaną w drodze ustawodawstwa krajowego.

§. 7.

Wykonanie robót oraz zarząd funduszu budowlanego i konserwacyjnego obejmie Wydział krajowy.

Sposób wykonania przedsiębiorstwa i ostateczny kosztorys oznaczyć ma Wydział krajowy w porozumieniu z Namiestnictwem, któremu podobnie jak i stronom interesowanym przyznanym będzie wpływ odpowiedni na tok spraw technicznych i ekonomicznych przedsiębiorstwa.

Bliższe szczegóły co do zakresu i sposobu wywierania tego wpływu, oraz co do ewentualnego bezpośredniego spóldziałania rządowych organów technicznych przy wykonaniu tego przedsiębiorstwa, jak niemniej czasu budowy, terminów i sposobu uiszczenia zasiłków krajowych i państwowych, tudzież datków konkurencyjnych, określi rozporządzenie wykonawcze, ułożone przez Wydział krajowy wspólnie z Namiestnictwem a zatwierdzone przez Ministerstwo rolnictwa.

§. 8.

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim Ministrom rolnictwa, skarbu i spraw wewnętrznych.

U s t a w a

z dnia . . . . . o zabudowaniu potoków górskich
w dorzeczu Skawy.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co nastę-
puje:

§. 1.

Zabudowanie potoków górskich w dorzeczu Skawy ma być
wykonane, poczynszy od roku 1892 jako przedsiębiorstwo kra-
jowe.

§. 2.

Za podstawę techniczną tej melioracyi służyć ma projekt
c. k. oddziału leśno-technicznego dla zabudowań potoków gór-
skich z roku 1891, prelininujący koszta robót na 103.938 zł.

Wydział krajowy jest jednak upoważnionym do poczynie-
nia zmian w tym projekcie w porozumieniu z Administracją
państwa w granicach powyższej sumy kosztorysowej.

§. 3.

Dp pokrycia kosztów tych robót ma się przyczynić:

- a) galicyjski fundusz krajowy bezzwrotnym zasiłkiem
w wysokości czterdziestu procent prelininowanych kosztów:
- b) skarb państwa z zastrzeżeniem konstytucyjnego zezwo-
lenia takimże bezzwrotnym zasiłkiem w wysokości sześćdziesię-
ciu procent kosztów.

§. 4.

Zasiłki krajowe i państwowe mają być uiszczone w cza-
sie budowy w miarę rzeczywistej potrzeby dla wykonania robót
programem objętych.

§. 5.

Bliższe postanowienia co do sposobu wykonania przedsiębiorstwa, kierownictwa budowy i wpływu administracji państwa na tok spraw technicznych i ekonomicznych przedsiębiorstwa, określi rozporządzenie wykonawcze, ułożone przez Wydział krajowy wspólnie z Namiestnictwem, a zatwierdzone przez Ministerstwo rolnictwa.

§. 6.

Sposób utrzymania wykonanych robót i pokrycia kosztów tego utrzymania oznaczy osobna ustawa krajowa, która będzie wydaną po skończeniu budowy.

§. 7.

Wykonanie tej ustawy poruczam Mojemu Ministrowi rolnictwa.

U s t a w a

z dnia . . . . . o zabudowaniu potoków górskich w dorzeczu Stryja w powiecie Turczańskim.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam co następuje:

§. 1.

Zabudowanie potoków górskich Huściaków, Róg i Diwezy w dorzeczu Stryja w powiecie Turczańskim ma być wykonane po myśli §. 4. ustawy z dnia 30. czerwca 1884 Dz. u. p. Nr. 116 poczynawszy od roku 1892 jako przedsiębiorstwo krajowe.

§. 2.

Za podstawę techniczną tej melioracyi służyć ma projekt e. k. oddziału leśno-technicznego dla zabudowań potoków górskich z roku 1891, preliminujący koszta robót na 10.738 zł. Wydział krajowy jest jednak upoważnionym do poczynienia zmian w tym projekcie w porozumieniu z administracją państwa w granicach powyższej sumy kosztorysowej.

§. 3

Do pokrycia kosztów budowy przyczynić się ma tak galicyjski fundusz krajowy jak i państwowy fundusz melioracyjny, ostatni z zastrzeżeniem konstytucyjnego zezwolenia, bezwrotnym zasiłkiem w wysokości po pięćdziesiąt procent preliminowanych kosztów t. j. kwotą po 5.369 zł.

§. 4.

Datki kraju i państwa mają być uiszczone w czasie budowy w miarę rzeczywistej potrzeby dla wykonania robót programem objętych.

§. 5.

Bliższe postanowienia co do sposobu wykonania przedsiębiorstwa, kierownictwa budowy i wpływu Administracyi państwa na tok spraw technicznych i ekonomicznych przedsiębiorstwa

określi rozporządzenie wykonawcze, ułożone przez Wydział krajowy wspólnie z Namiestnictwem a zatwierdzone przez Ministerstwo rolnictwa.

§. 6.

Dla utrzymania wykonanych robót ma być po skończeniu budowy utworzoną po myśli §. 45. ustawy krajowej z dnia 14. marca 1875 Dz. u. kr. Nr. 38. w drodze administracyjnej spółka interesowanych właścicieli gruntów i innych nieruchomości a to bez względu czy się na to zgodzą lub nie, a rozkład datków na poszczególnych członków spółki ma być skutecznym według postanowień §. 66. powołanej ustawy.

§. 7.

Wykonanie tej ustawy poruczam Mojemu Ministrowi rolnictwa.
